

p rob lemi

Mihalj Szentmartoni

GRANIČNA LIČNOST U ODGOJNOJ PERSPEKTIVI

TZV. GRANIČNA LIČNOST

Svaki odgojitelj, kao i svaka zajednica, poznaje osobe koje »nisu kao drugi«. Pridaju im se različite etikete, npr. teško odgojivi, problemi, svojevrsni tipovi i si. Nisu patološki slučajevi, ali ne spadaju ni u kategoriju onih što ih obično nazivamo »normalnima« u smislu dobre prilagodbe

• luipsjs

Stručna literatura naziva taj skup ljudi zajedničkim imenom »granična ličnost«, odnosno općenito se govori o »graničnom sindromu«. Nije pritom riječ o granici sa, odnosno o tendenciji prema psihozi ili neurozi, nego se radi o posebnoj, svojevrsnoj kategoriji, za koju zasad ne postoji adekvatniji izraz. Autori se uglavnom slažu u tome da je riječ o *stabilnoj karakternoj organizaciji*, koja je otporna na promjene.¹ To znači da im je bazična psihička struktura stabilna, a eventualni psihotički, bolje rečeno neintegrirani aspekti ličnosti dolaze do izražaja u situacijama stresa ili u stanjima regresije, npr. pod utjecajem alkohola. *Knight* je precizniji

¹ Npr. ROBBINS, M. D. *Borderline Personality Organization: The Need for a New Theory. Journal of the Amer. Psychoanal. Assoc.*, 1970, 4, str. 831 si.; GALLA-HORN, G. E. *The Borderline Personality. In LION, J. R. (Ed.), Personality Disorders. Baltimore: Williams and Wilkins, 1974, str. 193; WEINER, I. B. Psychodiagnosis in Schizophrenia. New York: Wiley, 1966, str. 398.*

u definiranju granične ličnosti kad kaže da se radi o osobi kod koje su normalne ego-funkcije, kao što su sekundarni proces mišljenja, realistično planiranje, prilagođenje svojoj okolini, održavanje stabilnih međuljudskih odnosa te sposobnost obrane od primitivnih nagonskih impulsa, znatno oslabljene.[^]

Ovaj članak nema u prvom redu za cilj istraživati etiologiju, tj. uzroke koji su odgovorni za nastanak takve karakterne organizacije — njih ćemo tek usput spomenuti. Htjeli bismo, naprotiv, na temelju onoga što dosad znamo o psihodinamizmu granične ličnosti formulirati nekoliko odgojnih smjernica. Čini se, naime, da se takvim ljudima često krivo pristupa, što za posljedicu ima — ako ne pogoršanje, a ono bar perpetuiranje njihova stanja. No postoji i stvarna opasnost da se promašenim odgojnim postupcima dezorganizira njihova ionako labilna psihička struktura te da ih se tako dovede na rub psihotičkog stanja.

Budući da se radi o slučajevima koji se rijetko pojavljuju u psihijatrijskim ordinacijama (ponavljamo: nisu patološki slučajevi u strogom smislu riječi), razumljivo je da s obzirom na njihovo dijagnosticiranje vlada prilična nesigurnost i nesuglasnost među autorima. I sama etiketa »granična ličnost« kaže više o tome što ti ljudi nisu, nego o tome što oni pozitivno jesu. Nadalje, čini se da se možda i ne radi o jedinstvenoj, homogenoj kategoriji, već se izrazom »granična ličnost« obuhvaćaju različiti karakterni defekti s različitim uzrocima i psihodinamizmom kao pokretnim mehanizmom. Zbog toga ćemo najprije dati kratak pregled različitih tipova »granične ličnosti«.

RAZLIČITI TIPOVI

"Wolpert dijeli granične ličnosti u četiri jasno razlučene i po simptomima lako prepoznatljive skupine.[^]

1. *Granična ličnost s psihozom.* Premda ima autora koji odsutnost psihotičnih simptoma navode kao bitni element za diferencijalnu dijagnozu granične ličnosti od psihoze,* čini se da kod nekih slučajeva postoje Izrazito psihotične crte. To je onda ujedno i najteži oblik graničnog sindroma. Radi se o ljudima koji u stvari nikad ne steknu vlastiti identitet i imaju velikih poteškoća u stvaranju međuljudskih odnosa. No

2 Usp. KNIGHT, R. P. *Borderline States*. U RABKIN, L. Y. and CARR, J. E. (Eds.), *Sourcebook in Abnormal Psychology*, Boston; Houghton Mifflin Co., 1967, str. 199.

" WOLPERT, E. *Individual Patients*. In GRINKEN, R. R. *The Borderline Syndrome*, Basic Books, 1968., str. 98. si.

GUNDERSON, J. G., CARPENTER, W. T. and STRAUSS, J. S. *Borderline and Schizophrenic Patients: A Comparative Study* *Am. J. Psychiatry*, 1975, 132:12, 1257—1264.

njihova je tragedija u tome, što su se odrekli svakog aktivnog pokušaja da uspostave bilo kakvu objekt-relaciju i više-manje su se povukli sa scene života. Zarobljeni u svoje autistično mišljenje, zatvore se u osamljenost i potištenost. Ako i žive u zajednici, kao da nisu prisutni.

2. *Jezgrovna granična ličnost.* Za razliku od prijašnje kategorije, još aktivno traže društvo ljudi i afektivne kontakte s njima. No ti su odnosi slabi i kolebljivi. Oni se, naime, kreću prema objektu-čovjeku, ali vrlo brzo postaju tjeskobni pa se povuku. Ipak, taj ih aktivni pokušaj čuva od toga da se zatvore u same sebe i tako postanu psihotični. Ali u biti doživljavaju vrlo malo istinskih čuvstava.

3. *Granična ličnost s neurozom.* Posebna karakteristika tog tipa je naglašena emocionalnost s jakom potrebom za ovisnošću. Lako ih je zamijeniti s depresivnima, budući da znaju čak plakati ako misle da im ta potreba nije udovoljena. No ni oni nemaju vlastitog identiteta, pa stoga ni mogućnosti da ga dijele s drugima, stoga nemaju istinskih međuljudskih odnosa.

4. *Prilagodljivi, bezosjećajan, obrambeni »kao da« karakter.* Taj tip granične ličnosti predstavlja najzanimljiviji slučaj za naše razmišljanje, pa ćemo se stoga kod njega nešto dulje zadržati. To su obično povučeni ljudi, bez negativnih osjećaja ili oblika ponašanja. Nemaju vlastitog identiteta, već ga dobivaju od drugih ljudi. Stoga stalno čekaju vanjske znakove od drugih, kojima se mogu prilagoditi, preuzeti komplementarnu ulogu prema iščekivanjima drugih. Njihovo ponašanje je funkcija iščekivanja drugih, katkad do te mjere da izgledaju čak angažiranima. To je vrlo zanimljiv manevar. Oni su u biti ovisni o drugome i ne mogu živjeti bez te ovisnosti. Ali dok su tako neodvojivi od komplementarne osobe, u isto vrijeme uvijek imaju »rezerve«, tj. vrlo su vješti u stvaranju relacija koje su im potrebne. Ti su odnosi obilježeni s jedne strane podložnošću, s druge strane agresijom. No obje ove karakteristike njihovih međuljudskih odnosa su vješto prikrivene: podložnost se obično maskira društveno prilagođenom kooperacijom, a agresija se redovito pojavljuje u obliku jadikovanja o vlastitoj bespomoćnosti i trpljenjima. Oboje ima za funkciju: osigurati naklonost komplementarne osobe.

Iz gornjeg opisa granične ličnosti, točnije »kao da« karaktera, možemo shvatiti zašto oni mogu postati vrlo destruktivni za zajednicu. Oni su, zbog svoje kooperativnosti i ovisnosti, katkad »zahvalan« element za odgojitelja i poglavara, u tom smislu da mu ne zadaju problema, odani su mu. Opasnost počinje onda ako poglavar ili odgojitelj ne vidi da ga takva osoba lako može manipulirati i na taj način utjecati na život čitave zajednice. Lako je sjetiti se primjera koji su bili postavljani kao uzori poslušnosti i kooperativnosti, da se odjednom, kao preko noći, sruši »idealni odnos« kao kakva kula od karata. U čemu se, naime, sastoji spomenuta

manipulacija? Rekli smo da »kao da« karakter ima bazičnu potrebu za ovisnošću. Ako u poglavaru ili odgojitelju pronađe osobu koja je također afektivno nezrela, a ima bazičnu potrebu za nadređenošću, tj. da vlada, onda će njih dvoje izgraditi savršenu komplementarnost: uzajamno će zadovoljavati te potrebe.

Vratimo se na generalnu sliku »granične ličnosti«: čini se da svi imaju dvije zajedničke crte. Prva je zajednička karakteristika da su im potrebne *vanjske strukture* za njihovo opstojanje, psihičko funkcioniranje. Možda to tumači izbijanje tih problema na površinu u mnogim odgojnim zavodima upravo u današnje vrijeme, kad su strogo definirane odgojne strukture gotovo nestale i kad je maha uzela demokratičnost, koja graniči s anarhijom. Granična se, naime, ličnost deteriorizira u svakoj stres-situaciji, a među ove spada i gubitak struktura. To je važna spoznaja u vidu odgojne prakse. Druga zajednička crta kod različitih vrsta granične ličnosti jest potreba *jedne osobe s* kojom mogu uspostaviti kako-tako osmisljene afektivne kontakte. Čini se da se granična ličnost ne može istovremeno vezati na više osoba. Ta jedna osoba obično služi kao majka-supstitut, a za takvu ulogu najprikladniji je odgojitelj, poglavar ili vođa grupe. Na značenje tih dviju bazičnih karakteristika vratit ćemo se još kasnije, kad budemo govorili o psihodinamizmu granične ličnosti. Sad bismo najprije htjeli imenovati i opisati simptome, po kojima se mogu prepoznati.

SIMPTOMI — ZNAKOVI PREPOZNAVANJA

Granične ličnosti, zbog njihovih upravo spomenutih karakteristika, tj. traženja Identiteta u strukturi i kooperativnog odnosa prema nadređenom, nije uvijek lako prepoznati. To posebno vrijedi za »kao da« karakter, koji se po definiciji ponaša kao da je prilagođen, kao da je sve u redu, a u stvari sve je to samo površinski manevar u traganju za vlastitim Identitetom. Stoga je korisno promotriti one simptome koji omogućuju njihovo prepoznavanje. Različiti autori imaju pri tome različite pristupe — i ovdje se reflektira nesigurnost i kontroverzija, koja postoji u kliničkoj psihologiji na području dijagnosticiranja. No čini se da većinu različitih pristupa možemo svrstati pod dva naslova. Jedni govore o »karakterističnim temama« — to su oni koji izbjegavaju čak i izraze »simptom« i »dijagnoza«.5 Drugi, koji su, rekli bismo, više za klasičan pristup, govore o sindromu, tj. o skupu simptoma, razvrstavajući ih po uobičajenoj shemi: *čuvstvo—ponašanje—kognitivni procesi—ego funkcije.*

5 ROBBINS, M. D., o. c, str. 833.

S obzirom na naše tretiranje problema, tj. s odgojnog stanovišta, čini nam se svrsishodnijom klasična shema, tj. opis simptoma po područjima.®

1. Čuvstvo

a) *Ahedonija*, tj. manjak pozitivnih, ugodnih čuvstava osnovna je karakteristika afektivnog života tih ljudi. Ona se javlja u obliku samotnjaštva, nesudjelovanja u životu zajednice. Ne znaju se iskreno radovati ničemu. Stari su duhovni pisci savršeno uhvatili važnost tog momenta psihičkog života i mentalnog zdravlja, kad im je prvo pitanje za prosuđivanje nečijeg zvanja bilo: »Jeste li zadovoljni u svom zvanju?« Čini se, naime, da se netko, tko nikad nije doživio ugodne časove u okviru određenog životnog stanja, poziva, može s pravom smatrati »promašenim zvanjem«.

b) *Nezadovoljstvo*. Možda ovaj termin nije dobro odabran, ali ga smatramo funkcionalnim u ovom kontekstu. Neki autori govore, naime, o prikrivenoj agresiji, kao što smo to već spomenuli prije, koja se obično izražava u obliku jadikovanja o vlastitoj nesposobnosti, no nerijetko u obliku optužbi da je zanemaren, da ga ne vole, da ga zapostavljaju — itd. Funkcija te srdžbe izražene u obliku nezadovoljstva jest jače privržanje uz sebe komplementarne osobe, koja u datom momentu osigurava identitet osobi. Ta je, dakle, srdžba, odnosno trajno nezadovoljstvo, u biti obrambeni adaptivni mehanizam.

2. Ponašanje

a) *Impulsivni i samo-uništavajući čini*. Kod graničnih ličnosti općenito se opaža oslabljena kontrola impulsa. TI impulsivni čini, na neobičan način, obično su takvog karaktera da direktno ili indirektno postaju destruktivni, samo-uništavajući za samu osobu, tj. njezina zdravlja ili fizičkog integriteta. Kao primjer autori obično navode seksualni promiskuitet (tj. upuštanje u seksualne odnose s različitim osobama), razne perverzности, zatim razne ovisnosti, kao što su prekomjerno pušenje, alkohol i droga, te konačno, kao najteži slučaj, direktnu mutilaciju sebe — sve to u svrhu zadobivanja vlastitog Identiteta. Treba reći da same osobe obično ne smatraju te čine takvima, tj. ni destruktivnima, ni degradirajućima, niti izvorom krivnje. Stoga ovdje treba vidjeti posljedice, a ne intenciju.

b) *Seksualna praksa*. Konfuzija seksualnog identiteta samo je logička posljedica konfuzije općeg identiteta. To se očituje ponajprije u preoku-

« GUNDERSON, T. G. and SINGER, M. T. Defining Borderline Patients: An Overview. *Am. J. Psychiatry*, 1975, 132:1, str. 3. i dalje, adaptirano.

paciji sa seeksom. Još točnije: njihova seksualna aktivnost obično je orijentirana na organsko uživanje, a ne na ljubav i heteroseksualni odnos. Zbog toga je kod njih masturbacija neriješeni problem (tzv. genitalna fiksacija). Ovdje bismo ipak htjeli upozoriti da treba biti oprezan u prosuđivanju adolescenata, kod kojih je kriza identiteta normalna razvojna faza.

3. *Kognitivni procesi*

a) *Određena konfuznost i nelogičnost u mišljenju.* One se najjasnije očituju u različitim nestrukturiranim ili polustrukturiranim situacijama (u testovnoj situaciji to su Rorschachovi odgovori i TAT priče). Pod nestrukturiranom situacijom mislimo na takve podražaje koji nisu jednoznačni, tako da osoba mora unositi sadržaje iz vlastitog psihičkog arsenala po interpretaciji. Prevedeno na jezik svakodnevnog života, to znači za graničnu ličnost one situacije kad joj nitko ne kaže što da radi ili kako da se ponaša, ili to nije predviđeno, kad joj komplementarna osoba ne šalje »poruke« i si. Kod granične ličnosti u takvim situacijama možemo često opaziti mišljenje koje je primitivno, nerealno, katkad bizarno.

b) *Previše razrađeno značenje subjektivnih opažanja.* Granična ličnost, kad govori o sebi, često opisuje sitne detalje i vrlo je zabrinuta da li je onaj drugi točno shvatio ono što je rečeno. To se osobito odnosi na one aspekte njezine ličnosti, gdje se radi o čuvstvenim implikacijama. Čuvstvo je česta tema kod njega (što može imati različita imena: ljubav, prijateljstvo, itd.).

4. *Ego funkcije*

a) *Manjkav smisao za stvarnost.* Granične ličnosti imaju slab uvid u vlastitu situaciju, općenito u stvarno stanje stvari. No, za razliku od psihotičara, nisu sasvim bez te sposobnosti, tj. ne žive izvan stvarnosti, već u jednoj stvarnosti, koja je previše obojena subjektivnim interpretacijama. Lako ga gube, međutim, u situacijama stresa.

b) *Stil odnosa prema drugima.* Taj stil je karakterističan za granične ličnosti, a opisuje se kao kolebanje između površne samodostatnosti i intenzivne ovisnosti o drugome.

Da bismo jasnije uočili značenje i sadržaj tih simptoma, analizirat ćemo jedan konkretan slučaj.

ANALIZA JEDNOG SLUČAJA

1. *Slučaj*

Muškarac, 40 godina, otac dvoje djece. Opisuje sebe kao homoseksualca. Kaže da ima takvu potrebu bar jedanput tjedno, osobito kad se osjeća osamljenim ili doživi kakvu jaku frustraciju. Tvrdi da ne poznaje razloge svog ponašanja. Tražio je pomoć kod nekog liječnika i potrošio pri tom mnogo novaca, ali bez uspjeha. Htio bi se promijeniti, jer smatra da svaki put griješi protiv Božjeg zakona. Nakon svakog čina ide na ispovijed, ali se smatra nedostojnim Božjeg oprostjenja. Osjeća kao da ga u određenim situacijama gotovo neka slijepa sila tjera da ponavlja iste čine. Povremeno susretne nekog partnera koji mu pruži afekt i onda se osjeća sretnim.

Dolazi iz brojne obitelji. Tvrdi da je u djetinjstvu doživio odbačenje od majke, koja ga je poslala u odgojni zavod kad je imao tri godine. To je učinila poslije smrti muža, jer inače ne bi mogla prehraniti brojnu obitelj. U zavodu, kaže, stalno je osjećao potrebu za ljubavlju. Afekt je našao samo kod jednog druga, i tog se prijateljstva uvijek s nostalgijom sjeća. Poslije praznika nije se više htio vratiti u zavod, no majka ga je prisilila jer drukčije ne bi mogli preživjeti.

Sve žene smatra pokvarenima. Želio bi postati prijatelj svoje majke, ali osjeća da će je zauvijek izgubiti jer je već stara. Vjeruje da je svoju ženu uzeo slučajno. Naime, on joj je pisao, a po običaju onog kraja takvo dopisivanje znači već zaruke. Prema ženi ne osjeća mnogo privlačnosti. Seksualno se osjeća nezadovoljan, jer, kaže, ona je mnogo inhibirana. Voli sinove i žrtvuje se za njih.

2. *Analiza*

Slučaj ćemo analizirati najprije po simptomima, i to po predloženoj shemi.

Čuvstvo: S obzirom na čuvstvo Iz čitavog opisa dolazi do izražaja gotovo trajna ahedonija, tj. nedostatak pozitivnih afektivnih stanja. Štoviše, ima perioda kad se osjeća veoma osamljenim. Nosi u sebi trajan osjećaj neshvaćenosti.

Ponašanje: Očit je neriješeni seksualni identitet. Nema zadovoljavajućih seksualnih odnosa. O ženama ima negativnu sliku. Upušta se u homoseksualnu praksu s različitim osobama. U čitavom opisu seks je glavna tema.

Kognitivne funkcije: Opaža se određena primitivnost, možda čak bizarnost u shvaćanju njegova odnosa prema majci. Iz čitavog pak opisa

vlastitog slučaja vidi se prenaplaštena briga za sebe (npr. nikad se ne pita kako ga doživljavaju drugi, npr. žena).

Ego funkcije: Ima slab uvid u vlastitu situaciju. Kontrola impulsa je oslabljena, što po riječima samog pacijenta osobito dolazi do izražaja u momentima frustracije. U međuljudskim odnosima ima znatnih poteškoća. Zapravo i nema nikoga s kim bi u ovom času imao zadovoljavajuće afektivne odnose. Traži te kontakte, ali se zbog homoseksualnih implikacija odmah povlači. No vidi se da još nije sustao od tog traženja (dokaz za to je i činjenica da traži pomoć od psihologa).

Imajući pred očima ove simptome, čini se da s pravom možemo dijagnosticirati tog pacijenta kao graničnu ličnost, i to tipa defenzivnog »kao da« karaktera. No taj nam slučaj daje također nešto uvida i u psihodinamizam granične ličnosti. Stoga ćemo sada pokušati da uhvatimo glavne momente ovog psihodinamizma.

PSIHODINAMIZAM

Ako još jedanput pročitamo naš slučaj, uočiti ćemo da kao glavnu temu ima neuspjeli odnos prema majci. Dobiva se dojam da je njegov čitav kasniji, odrasli život traganje (podsvjesno) za izgubljenom majkom.

Stručna literatura u takvom slučaju govori o neuspjeloj objekt-relaciji.¹ Ovdje prepoznajemo psihoanalitičku terminologiju, i to tipa Melanie Klein. Ne ulazimo u kontroverziju o terminologiji, to više što zasad nemamo bolje alternative. Ideju o ranoj objekt-relaciji i njenoj važnosti za kasnije mentalno zdravlje detaljno je razradio Otto Kernberg. Njega slijedimo ovdje u glavnim crtama.² Prva i glavna objekt-relacija jest majka. Kod granične ličnosti, odnosno u ranoj povijesti njihova slučaja obično postoji intenzivna frustracija i izloženost jakoj agresiji sa strane majke. Dijete je nesposobno integrirati u sebi oprečna čuvstva, tj. ljubav prema majci i odbačenost. Obrana se izvrši rascjepom: držanjem odvojena introjkciju oprečnih kvaliteta majke. Izvrši se »kompartimentalizacija« u svijesti: vanjski objekti postaju ili sasvim dobri ili sasvim zli; oni su ili idealizirani ili devaluirani, pa se, dosljedno, njima pristupa na nerealističan način. No isto tako i identifikacija doživi ovaj rascjep i kompartimentalizaciju: dijete nije u stanju doživjeti sebe kao istovremeno dobrog i zlog, već će o sebi imati kontradiktorne slike. To zakochi izvršenje

¹ ROBBINS, M. D., o. c, str. 833.

² KERNBERG, O. Early Ego Integration and Object Relations. *Annals of the N. Y. Academy of Sciences*, 1972, 193: str. 233 — 247. Također KERNBERG, O. Structural Derivatives of Object Relationships. *The Int. J. Psychoanal.*, 1966, 47, 236. si.

integracije slike o sebi u jedinstvenom pojmu »ja«, a rascjep postaje generalni organizacijski sistem psihe.*

U svjetlu takvog psihodinamizma mogu se razumjeti opisane dvije glavne karakteristike granične ličnosti, tj. potreba za vanjskom strukturom i traganjem za majkom-supstitutom s kojim bi mogla uspostaviti osmisljene afektivne relacije. S obzirom na strukture: budući da nema jedinstvenu sliku o sebi, tu višu sintezu kuša ostvariti pomoću vanjske strukture. Stoga strogo strukturirane zajednice mogu biti plodno tlo za takve osobe. S obzirom na objekt-relaciju: komplementarna osoba postaje obećanje za novo osvajanje izgubljene majke.

Čini se da se i naš slučaj može više-manje smisleno smjestiti u tu shemu. I kod njega jasno uočavamo primarni konflikt s majkom, tj. neuspjelu objekt-relaciju. Dolazi do rascjepa: sve su žene pokvarene, majka je u svemu dobra; on sam ima oprečne slike o sebi: s jedne strane je takav grešnik da ne zaslužuje Božje oprostjenje, s druge strane uvijek su drugi krivi za njegovo stanje.

Opisani slučaj vjerojatno nije više za odgojnu praksu, već za terapijsku. Ipak, poznavanje psihodinamizma graničnog karaktera daje nam bazu za formuliranje nekih odgojnih smjernica koje mogu pomoći odgojitelju da u radu s takvom osobom ide za tim da je dovede do adekvatnijeg funkcioniranja i realističnije prilagodbe. Radi se, naime, o tome da je prilagodba takve osobe u biti defenzivna, tj. obrana od tjeskobe koja se rada iz nedostatka osobnog integriteta.

ODGOJNO-TERAPEUTSKE SMJERNICE

Imamo li pred očima psihodinamiku granične ličnosti, nameću nam se neki objektivni za odgojno-terapeutske rad s takvim osobama. Pokušat ćemo ih izraziti u obliku smjernica: dvije negativne, dvije pozitivne.

1. *Ne oduzeti im potpuno svaku vanjsku strukturu.* Vidjeli smo da je za graničnu ličnost vanjska struktura supstitut za jedinstveni pojam o sebi, vanjska struktura joj nadoknađuje osobni integritet. Stoga je nestanak svake strukture za nju stres-situacija kad joj se deterioriziraju i drugi adaptabilni mehanizmi, posebno realističko mišljenje i kontrola impulsa. Smatramo stoga da se njezin odgoj mora događati unutar strukturiranog dnevnog reda, radnog dana, općenito planskog života.

* LICHTENBERG, J. D. and SLAP, J. W. Notes on the Concept of Splitting and the Defense Mechanism of the Splitting of Representations. *J. of Am. Psychoanal. Assoc.*, 1973, 21, 4, 771-m.

2. *Ne dopustiti im da se afektivno navežu na odgojitelja.* Tendencija da se afektivno navežu samo na jednu osobu — a za to je najprikladniji odgojitelj, odnosno u zajednicama poglavar — proizlazi iz njihova traganja za izgubljenom majkom. Osobito je kobno, ako se izrodi komplementarnost, tj. kad uzajamno zadovoljavaju potrebe. Stoga odgojitelj mora paziti da ne podliježe takvim napastima. To konkretno znači da im ne smije u svemu izlaziti u susret i da ne podliježe olako njihovim tužbama da su zanemareni, i konačno, odgojitelj ih mora povremeno prisiliti na samostalne, možda čak i nekonvencionalne odluke za koje sami moraju snositi odgovornost pred zajednicom, društvenom okolinom.

To nas vodi do trećeg principa:

3. *Odgojna funkcija treba da smjera na jačanje ego kontrole nad nagonskim impulsima.* Možda bismo to preveli na jezik klasičnog odgoja kao jačanje volje. Treba im dati zadatke koji zahtijevaju napor i zalaganje. Sve to ima cilj da im se pomogne da od autoplastične adaptacije prijeđu na aloplastičnu adaptaciju — kako se to zove u stručnoj literaturi¹, a to znači da pri uređivanju svog života ne gledaju samo na vlastite psihičke potrebe, nego i na prisutnost drugih. A to se najbolje može ostvariti preko utjecaja grupe.

To je onda naš četvrti princip:

4. *Odgoj u grupi za grupu.* Možda bismo mogli govoriti o grupnoj dinamici, no ne u strogo tehničkom i specifičnom smislu, nego u smislu normalnog funkcioniranja zdrave grupe. Granična ličnost, osobito »kao da« karakter, obično je neaktivna u grupi, ili je nametljivo kooperativna s nadređenim, vođom grupe. Na taj način zadovoljava bazičnu potrebu za ovisnošću. Da bi se to izbjeglo, treba je sistematski i programski uključiti u rad grupe, dati joj eventualno službe koje nose za sobom odgovornost za zajedničku stvar. Mnogo pomaže i organizirana diskusija u grupi, gdje svatko mora iznijeti vlastito mišljenje, opravdati ga i snositi eventualne posljedice. Treba je uključiti, nadalje, u stvaranje grupnih projekata gdje i ona mora dati svoj sud.

Tako izrečeni ovi principi izgledaju manje spretno formulirani nego dok su još bili neizrečeni. Unatoč tome vjerujemo, da ove smjernice mogu pomoći odgojiteljima da postupaju s graničnom ličnošću na takav način da i pojedincu i zajednici učine život, ako ne sretnim, a ono bar punijim u smislu osobnog ispunjenja i zadovoljstva.

¹ KNIGHT, o. c, str. 202

BORDERLINE PERSONALITY IN EDUCATIONAL PERSPECTIVE

Summary

Borderline personality is treated by the author as a character defect. At the beginning of his study he gives first an overview of different types of borderline personalities. The so-called »as if« character is described with more detail. After this review the author enumerates and describes the major symptoms of the borderline personality, such as anhedonia, self-destructive actions, lack of sense for reality, and vacillating interpersonal relations.

In the second part of the study the author analyzes a real case of a male patient, diagnosed as a defensive »as if« personality. The author points out two basic aspects of his psychodynamism, namely, a need for external structures and a need for submission. As a possible cause for such character organization the author sees the failure in early object-relations.

On the basis of the described psychodynamism the author tries to formulate some guidelines for educational practice. He offers four directives to cope with the borderline personality: 1. Not to take away all the external structures in his education; 2. Not allow him to enter into one-way affective relations with only one person; 3. To strengthen his capacity for independent (personal) decision-making; 4. To foster his active cooperation with the group.